

Εισαγωγή



Διανύουμε μια περίοδο τεκτονικών ανακατατάξεων. Η κρίση εξαλείφει τις βεβαιότητες που μας συνόδευσαν, τουλάχιστον κατά τη μεταπολιτευτική περίοδο. Αλλάζουν άρδην όχι μόνον οι συνθήκες αλλά και οι κανόνες οι οποίοι ρύθμιζαν υποχρεώσεις και δικαιώματα, και μαζί τους διαψεύδονται σχεδιασμοί σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Αλληπάλληλες νομοθετικές παρεμβάσεις ανατρέπουν δικαιώματα και τις προσδοκίες που θεμελιώνονταν σ' αυτά. Η βίαιη προσαρμογή στην οποία οδηγείται η ελληνική οικονομία και κοινωνία έχει δραματικές επιπτώσεις στους πολίτες, ενώ οι ευάλωτες ομάδες διευρύνονται και πολλαπλασιάζονται. Παράλληλα, τα κοινωνικά δικαιώματα περιορίζονται και οι οικονομικές υποχρεώσεις γίνονται συχνά δυσβάστακτες.

Ο Συνήγορος του Πολίτη παρέχει μια θεσμική διέξοδο στην εύλογη δυσαρέσκεια που εκφράζεται στην κοινωνία όχι πλέον μόνο για την ποιότητα της σχέσης διοίκησης-πολιτών, όπως μέχρι πρότινος, αλλά για προβλήματα που υπερβαίνουν κατά πολύ τα μέχρι τώρα γνωστά. Στέκεται δίπλα στους πολίτες και στην κοινωνία, και δίνει φωνή σε εκείνους οι οποίοι έχουν τη μικρότερη δυνατότητα να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους. Ως φορέας προάσπισης της ουσιαστικής νομιμότητας, αναζητεί ρεαλιστικές λύσεις και προτάσεις. Από τη σκοπιά των πολιτών και του Συνηγόρου του Πολίτη, η δύσκολη συγκυρία δεν πρέπει ωστόσο να αποτελέσει άλλοθι για οπισθοδρόμηση όσον αφορά πολύτιμα αλλά ακόμη εύθραυστα επιτεύγματα στο πεδίο του σεβασμού του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας. Ο σεβασμός τους είναι μάλιστα σημαντικότερος από ποτέ, διότι το διακύβευμα για τους πολίτες είναι τώρα κρισιμότερο.

Εν ολίγοις, η κρίση αλλάζει δραματικά τους όρους των σχέσεων διοίκησης-πολιτών. Η, έστω και ελλειμματική, διοικητική λειτουργία είχε αρχίσει, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, να εντάσσει σταδιακά στη λογική της τις απαιτήσεις της «καλής διοίκησης». Η δραστηριότητα του Συνηγόρου του Πολίτη συνέβαλε στην προώθηση αρχών και πρακτικών «καλής διοίκησης», ακόμη κι αν η εξέλιξη στην κατεύθυνση αυτή ήταν πιο αργή από το επιθυμητό.

Στις παρούσες συνθήκες όμως οι πολίτες αμφιβάλουν για το κατά πόσον το κράτος και η διοίκηση μπορούν να τους στηρίξουν. Η ίδια η διοίκηση έχει υποστεί σοβαρά πλήγματα και τα στελέχη της τελούν σε διαρκή αβεβαιότητα, ενώ ταυτόχρονα καλούνται να λειτουργήσουν πιο αποτελεσματικά και να ανταποκριθούν στις αυξημένες απαιτήσεις. Αυτά αντανακλώνται στις νέες δυσκολίες που συναντά η ανεξάρτητη αρχή στη διαμεσολαβητική της παρέμβαση. Είναι πλέον εξαιρετικά επείγον να βρεθεί το νέο σημείο ισορροπίας που θα επιτρέψει στη διοίκηση να εκπληρώνει αποτελεσματικά τον ρόλο της προς όφελος της ελληνικής κοινωνίας και των πολιτών της στις δεδομένες συνθήκες. Και ως προς αυτό ο Συνήγορος του Πολίτη έχει τόσο την εμπειρία όσο και τη βούληση να συμβάλει.

Εντέλει, ο Συνήγορος αντιμετωπίζει το εξής παράδοξο: ενώ η αποστολή του διευκολύνεται όταν επικρατούν συνθήκες ομαλές, η παρέμβασή του προσδοκάται πιο έντονα ακριβώς στις αντίθετες συνθήκες. Γι' αυτό επιχειρεί να διατηρήσει τη νηφαλιότητα και την ευθυκρισία του σε ένα περιβάλλον κοινωνικό και οικονομικό που συνταράσσεται από βίαιες ανατροπές και κάθε άλλο παρά ευνοεί τέτοια χαρακτηριστικά. Σε ένα περιβάλλον κρίσης οικονομικής αλλά τελικά και θεσμικής, όταν είναι ορατό πλέον το τέλος ενός μοντέλου πολιτικής και της σχέσης του με την κοινωνία, και ενώ ακόμη δεν έχει ανατείλει η νέα εποχή, η ανεξάρτητη αρχή πρέπει να συμβάλει στη διαμόρφωση του νέου κοινωνικού συμβολαίου στην ελληνική κοινωνία. Μόνο ισχυροί θεσμοί και συνεπής θεσμική λειτουργία μπορούν να στηρίξουν τη χώρα και τους πολίτες στη δύσκολη φάση που διανύουμε, προς την κατεύθυνση της μελλοντικής ανάκαμψης.

Στη συγκυρία αυτή, οι πολίτες προστρέχουν στον Συνήγορο του Πολίτη, αναζητούν στήριξη και βοήθεια ακόμη και σε θέματα εκτός της θεσμικής του αρμοδιότητας. Η πίεση που υφίστανται οι πολίτες εκφράστηκε με την εσωτερική ανακατανομή της θεματολογίας των αναφορών. Αισθητή αύξηση σημειώνουν οι αναφορές της θεματολογίας που αφορά την κρίση και τη διαχείρισή της, δηλαδή ζητήματα κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής, σημαντικές πτυχές των οποίων περιλαμβάνονται στα αντίστοιχα κεφάλαια της παρούσας ετήσιας έκθεσης.

Στο δύσκολο τοπίο του 2011, ο Συνήγορος του Πολίτη¹ πραγματοποίησε σειρά παρεμβάσεων σε διάφορα θέματα που απασχόλησαν και απασχολούν τους πολίτες, αναζητώντας εποικοδομητικές και ρεαλιστικές προτάσεις. Αυτές αποτυπώνονται στη συνέχεια της έκθεσης. Επέλεξε συνειδητά την εξωστρέφεια προκειμένου να έλθει πιο κοντά στους πολίτες, να φτάσει και σε άλλες περιοχές της χώρας: Αγρίνιο, Θεσσαλονίκη, Ρόδο, Κομοτηνή... Εφαρμόζει πιλοτικά την επέκταση του ωραρίου υποδοχής. Σχεδιάζει νέους, αδάπανους τρόπους επικοινωνίας με τους πολίτες της περιφέρειας. Επιπλέον, αναζήτησε οικονομικούς πόρους από ευρωπαϊκά προγράμματα («Progress»: πρόγραμμα «Iris» κατά των διακρίσεων) προκειμένου να αναπληρώσει κατά το δυνατόν τις αιφνίδιες περικοπές που έγιναν στον προϋπολογισμό του και να υποστηρίξει την εκπλήρωση διάφορων πτυχών της αποστολής του. Στο πλαίσιο της μείωσης και του εξορθολογισμού των δαπανών, πέραν του δραστικού περιορισμού του κόστους των εκδόσεων, δόθηκε έμφαση σε εσωτερικές παραγωγές. Στο πεδίο των εκδόσεων, λόγω χάρη, επεκτάθηκε η χρήση της ηλεκτρονικής μορφής των εκθέσεων τις οποίες παρήγαγε, και μάλιστα με επιμέλεια στελεχών του. Ακόμη, η λειτουργία του νέου ιστότοπου από τα μέσα του έτους, με την εσπευσμένη μεταφορά των δεδομένων του παλαιού, επιτρέπει πλέον την αδάπανη διαχείρισή του από τα στελέχη της ανεξάρτητης αρχής.

Η ανά χείρας έκθεση εμφανίζει επίσης δύο μικρές καινοτομίες. Σε μια προσπάθεια να παρουσιαστούν με πιο ενιαίο και συνεκτικό τρόπο η δραστηριότητα και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη διερεύνηση των αναφορών, υιοθετείται η κατά τομέα πολιτικής σύνθεση, ενώ σε χωριστές ενότητες αναδεικνύονται ζητήματα οριζόντια που απασχόλησαν την ανεξάρτητη αρχή. Έχω την πεποίθηση ότι έτσι η εικόνα γίνεται ευκρινέστερη και, επιπλέον, διευκολύνεται η αξιοποίηση των παρατηρήσεων και των προτάσεων που διατυπώνονται. Παράλληλα, στην ετήσια έκθεση του 2011 έχουν ενσωματωθεί εκθέσεις που οφείλει να υποβάλλει περιοδικά ο Συνήγορος του Πολίτη με βάση ειδικές αρμοδιότητες που του έχουν ανατεθεί, όπως για τα θέματα διακρίσεων και για τα ζητήματα ισότητας των φύλων. Η επιλογή αυτή αφενός στοχεύει στον εξορθολογισμό και τον συντονισμό της περιοδικότητας των επιμέρους εκθέσεων, αφετέρου εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της εξοικονόμησης ανθρώπινων και υλικών πόρων που απαιτούσε η σύνταξη και η παραγωγή τους.

Με αυτές τις αλλαγές, ευελπιστούμε ότι η ετήσια έκθεση προσφέρει μια σφαιρική και πιο συνεκτική αποτύπωση της δραστηριότητας του Συνηγόρου του Πολίτη κατά το περασμένο έτος.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΣΠΑΝΟΥ
ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2012

¹ Η ανεξάρτητη αρχή λειτούργησε υπό καθεστώς αναπλήρωσης από τον Σεπτέμβριο του 2010 έως τον Ιούλιο του 2011. Η Καλλιόπη Σπανού εξελέγη από τη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής για το υπόλοιπο της θητείας του προκατόχου της, δηλαδή έως την 20ή Φεβρουαρίου 2012.